

Лапшин С. Використання досвіду Е-декларування країн ЄС з метою удосконалення законодавства України у сфері боротьби з корупцією / С. Лапшин // Актуальні проблеми суспільно-політичних наук: збірник матеріалів наукової конференції. – Вінниця, 2018. – С.9-16.

Лапшин С.

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ Е-ДЕКЛАРУВАННЯ КРАЇН ЄС З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У статті на основі аналізу досвіду Е-декларування країн Європейського Союзу сформульовано основні напрями удосконалення правового механізму боротьби з корупцією в Україні. Основну увагу приділено можливому застосуванню правових засобів боротьби і запобіганню корупції.

Ключові слова: корупція, імплементація, Європейський Союз, Е-декларування.

В сучасному світі корупція визнана однією із глобальних проблем. Відповідно і боротьбі з нею повинна приділятися значна увага і дієві заходи. Результатом усвідомлення даного твердження стало прийняття ряду нормативно-правових актів міжнародними організаціями: ООН, ОЕСтаР, Рада Європи, ЄС та ін. Враховуючи компетенції цих органів юридичні акти носять імперативний або рекомендаційний характер. Проте. Спільною їх метою є формування уніфікованих стандартів боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні.

Поставлена проблема знайшла відображення у дослідженнях юристів, політологів, громадських діячів. Зокрема, відзначимо наукові розробки Метельова Т., Соснін О., Чемерис І., Чепелюк В., Чубата Л. та ін.

Корупція є однією із найбільших перешкод у формуванні потужної, розвиненої, демократичної української держави. Особливої актуальності вирішення цього питання набуло після Революції гідності. Правовою базою антикорупційної боротьби в Україні є:

- Конституція України.

- Кримінальний кодекс України, Розділ XVII, «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

- Кримінальний процесуальний кодекс України.

- Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року №3341-ХІІ.

- Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року №393/96-ВР.

- Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року №2939-VI.

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» 7 квітня 2011 року №3207-VI.

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 року №221-VII (зміни до ст.ст. 354, 368, 369, 370 КК України).

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» від 14 травня 2013 року №224-VII.

- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 - 2017 роки» від 14 жовтня 2014 року №1699-VII.

- Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII.

- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року №1698-VII.

- Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII.

- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. №950 «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015 - 2017 роки».

- Наказ Міністерства юстиції України від 23 червня 2010 року №1380/5 «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів».

Сутність антикорупційного законодавства полягає в наступному:

1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції:

- запобігти конфлікту інтересів,

- нормативно визначити рамки етичної поведінки особи, уповноваженої на виконання завдань і функцій держави,

- зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;

2) чітко визначити ознаки і склад корупційних правопорушень:

3) передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення,

4) належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції [1].

Крім того, згідно із Законодавством державні службовці повинні здійснювати е-декларування доходів та витрат не лише власних, але й близьких родичів. Прийняття вказаного законодавства стало важливим кроком у боротьбі із корупцією в Україні.

Відповідно до прийнятого законодавства було утворено ряд спеціалізованих органів, основним напрямком роботи є саме боротьба із

корупцією. Зокрема, **Національне антикорупційне бюро** - правоохоронний орган з широкими силовими повноваженнями, на який покладається попередження, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів та **Національне агентство з запобігання корупції** - центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, **Спеціалізована антикорупційна прокуратура** - самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України, на який покладається: 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; 3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями [2].

Проте, їх ефективність є недостатньою, що пояснюється слабким рівнем верховенства закону і відсутністю дієвих механізмів контролю за їх виконанням. Корупція - це негативне явище, яке створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку української держави і суспільства, конституційному ладу.

Враховуючи євро інтеграційний курс України, вважаємо за доцільне Проаналізувати досвід країн-ЄС у напрямку боротьби з корупцією.

Бельгія

Бельгію сьогодні неможливо уявити без телекомунікаційних технологій. За даними опитувань, 51% користувачів персональних комп'ютерів використовують їх головним чином для виходу в Інтернет. Інші 49%, що не мають прямого відношення до роботи з Інтернетом, дещо недовірливо ставляться до використання телекомунікаційних мереж.

Співвідношення між цими двома групами не настільки велике, однак все-таки переважає частина, що стежить за нововведеннями, які прийшли через Інтернет. Невипадково в Бельгії діє гасло: "Інтернет для всіх". Можна розцінювати його так: персональний комп'ютер на робочому столі або ноутбук як абонемент, що веде до різних асоціацій, бібліотек, дає змогу здійснювати фінансові операції, у тому числі подавати податкову звітність.

Уряд Бельгії докладє всіх зусиль для поліпшення якості Інтернету і створює нові способи подання звітності як для пересічних громадян, так і для підприємців. Серед переваг – поява Tax-on-web. Подібна практика проста у використанні. Подання звітності відбувається прямо з підприємства до податкових органів. Таким чином, обсяг операцій, які здійснюються через Інтернет, збільшується.

Данія

Для подання декларацій в електронному вигляді платники податків можуть скористатися не лише такими загально прийнятими у світі способами як електронна пошта або Інтернет, а також скористатися системою телефонного зв'язку.

Для ідентифікації платника податків, за його бажанням, може використовуватись або електронний цифровий підпис або ПІН – код. Надати заяву щодо отримання цифрового підпису або ПІН-коду платник може через інформаційну сторінку митних та податкових органів. Сформований за заявою ПІН – код надсилається платнику податків поштою або СМС до мобільного телефону. Активація прикладного програмного забезпечення для використання електронного цифрового підпису здійснюється автоматично через Інтернет за вказаною у заяві електронною адресою.

Крім того, слід відзначити, що у Данії податкові декларації заповнюються податковими органами (попереднє заповнення). Попередньо заповнені декларації система надсилає платнику для внесення поправок (за наявності) поштою, через Інтернет або систему голосової відповіді. Відкоригувати декларацію так легко, що це може зробити навіть дитина.

Ірландія

Ще в 1997 році Комісією інформаційного суспільства Ірландії було проголошено необхідність впровадження “самообслуговування по Інтернету”. А у вересні 2000 року була впроваджена система РОС [5].

Служба доходів он-лайн (РОС) дозволяє здійснювати електронне декларування та сплату різних податків та зборів (21 вид) у зручний час (24 години на добу) та у зручному місці усім своїм клієнтам та їх агентам. РОС – це повністю інтегрована Інтернет-система.

РОС пропонує надійний захищений цілодобовий доступ з використанням Інфраструктури громадських ключів для аутентифікації, конфіденційності, безвідмовності та прозорості. Послуга електронного декларування та електронної сплати дозволяє уникнути канцелярських помилок, пропонуючи прості для користувачів форми з вбудованими інструментами оцінки та калькуляторами. Вона забезпечує миттєве повідомлення про операції, швидку обробку декларацій та видачу нарахувань, рахунків тощо до захищеної вхідної скриньки користувача.

Клієнти або їх агенти можуть побачити деталі свого податкового рахунку в режимі он-лайн, а саме - деталі заповнених декларацій, або тих, що належить заповнити, здійснених платежів, відшкодувань та винагород та деталі щодо сплати податків.

Для полегшення використання електронних підписів було впроваджене відповідне законодавство, що передбачає затвердження осіб, які мають право передавати інформацію у затвердженій формі, тобто використовуючи РОС.

Зміна у законодавстві:

- дозволяє затвердженій або уповноваженій особі здійснювати електронну передачу інформації, яка вимагається у податковій декларації, від імені платника податків без потреби підпису платника податків. Після виконання цих дій особа, зобов'язана подавати декларацію, вважається такою, що виконала свої зобов'язання;

- позбавляє потреби подавати супровідну документацію або декларації;
- дозволяє визнання електронної передачі в юридичних цілях;
- гарантує, що декларацію не буде відхилено на наступних етапах.

Люксембург

Із набранням чинності податкової реформи 2001 – 2002 років Люксембург став однією з перших країн Європи, в якій сплачують податки через Інтернет.

За даними Організації учасників економічного розвитку підприємства й організації, Люксембург посідає перше місце серед організацій європейських країн, що подають податкову звітність через Інтернет, а громадяни, які подають звіт через Інтернет, – друге місце.

На урядовому сайті розміщено формуляри із заповнення податкових декларацій, проте для користування ними необхідно мати ідентифікаційний номер.

Німеччина

Німеччина однією з перших у 1997 році прийняла закон про електронно-цифровий підпис. Податкові декларації електронною поштою німці здають з 1999 року. Але іноді відправлення електронної звітності доводиться дублювати звичайною поштою. Наприклад, це стосується декларації з прибуткового податку. Роздрукувати потрібну декларацію можна з тієї ж програми, яка відправляє звіт по e-mail.

Словенія

У листопаді 2003 року Державна податкова адміністрація Словенії впровадила систему електронної податкової звітності. Спочатку системою могли користуватися лише компанії, які у такий спосіб реєстрували свої декларації з ПДВ, а згодом — всі громадяни для декларування доходів.

Систему також використовують для заповнення заявок на відшкодування ПДВ під час обміну товарами серед країн Європейського Союзу; крім того, вона дає змогу фірмам з країн, що не є членами ЄС, зареєструватися і сплачувати ПДВ з онлайн-продажу для будь-якої країни Європейського Союзу, відповідно до директиви ЄС про електронну торгівлю.

Передбачено додатковий сервіс для професійних бухгалтерів-консультантів і фірм, що консультують стосовно бухгалтерських питань, послугами яких у Словенії користуються здебільшого невеличкі підприємства без власних бухгалтерських відділів. Інші організації — урядові установи, страхові компанії — також використовують систему для здійснення різноманітних соціальних платежів: внесків медичного, пенсійного та соціального страхування, страхування на випадок безробіття.

При цьому Державна податкова адміністрація Словенії безпосередньо не видає цифрових сертифікатів, а приймає їх. Видаються вони будь-яким з п'яти центрів авторизації, що діють у країні. У планах на майбутнє — підтримка сертифікатів, виданих будь-яким центром сертифікації ЄС.

Таким чином, зареєструватися дуже легко. Рахуйте до трьох — і ви вже в системі. Все, що вам необхідно мати, — доступ до Інтернету та веб-браузер. Система сама розпізнає ваш цифровий сертифікат і отримує звідти всю необхідну інформацію.

Словаччина

Подання електронної звітності у Словаччині регулюється двома законодавчими актами - про електронний підпис, де визначені основні правила видачі та використання електронного підпису в цілях комунікацій з державними та публічними органами та про адміністрування податків, який регулює специфічні шляхи електронної звітності, шляхи передачі електронних документів та деякі зобов'язання податкової адміністрації щодо електронної комунікації з платниками податків.

Система електронної звітності у словацькій податковій адміністрації була впроваджена у практику в 2005 році. Електронні послуги в т. ч. доступ до певних даних про платників податків у базі даних інформаційної системи податкової адміністрації надаються через електронний портал податкової адміністрації (офіційний веб-сайт). Використання можливості електронної звітності платниками податків має тенденцію до зростання, незважаючи на низький рівень розповсюдження захищеного електронного підпису через відносно високу його вартість та той факт, що поки що він використовується лише в цілях спілкування з податковою адміністрацією.

Нині у Словаччині існує офіс електронного прийняття документів, що веде облік всіх електронних документів, які заповнюються і надсилаються, а також видає підтвердження про отримання електронних документів. Цей офіс також включає в себе інструмент для створення та перевірки захищених електронних підписів.

Франція

Подання звітності у Франції відбувається через Інтернет. Робота податкових інспекцій із впровадженням електронної системи полегшилася, до того ж переваги відчули на собі як ті, хто подає звіти, так і ті, хто їх приймає.

Так, у 2008 році 7,5 млн. платників податків заповнили і подали декларації телекомунікаційними каналами зв'язку.

Крім цього, через Інтернет можна порахувати свої податки, вибираючи потрібне поле, заповнюючи обов'язкові рядки, відповідаючи на запитання. Причому зробити калькуляцію можна як на поточний період, так і підрахувати свої податки на майбутнє.

Насправді громадяни відчули переваги подання звітності через Інтернет, а саме:

- на сайті можна одержати консультацію щодо заповнення податкових форм і подати звітність;
- довідатися про стан свого податкового рахунку за останні три роки, стан платежів, реєстр термінів оплати;
- здійснити самостійно розрахунок своїх податків на поточний період і на майбутній період протягом року;
- заповнити декларації з податків, автоматично їх обрахувати, відправити й одержати повідомлення про оплату;
- відправити повідомлення про сплату податків і відразу ж одержати формуляр;

- надіслати персоналізовану інформацію про сплату податків листом до податкових органів.

Естонія

Закон Естонії про систему оподаткування дозволяє платникам податків самим обирати спосіб подання податкових декларацій. Проте Міністерство фінансів зобов'язало всі державні установи, які мають доступ до Інтернету, подавати податкові декларації в електронній формі. Естонська рада податків та митниці спонукали платників податків використовувати електронний канал, що сприяло успіху запровадження електронної звітності.

Що стосується процедури ідентифікації особи при поданні електронної звітності, то нині в Естонії ідентифікація можлива трьома шляхами: через Інтернет-представництва банків, з використанням ідентифікаційних карток або через веб-сторінку.

У разі виникнення у платника податків проблем при заповненні електронних декларацій він може по телефону отримати допомогу від податківців [3].

Таким чином, для боротьби з корупцією країни-ЄС вживають заходи превентивного характеру – створюють спеціалізовані установи, організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення. За умов наявності масштабної корупції в Україні пріоритетними є заходи щодо усунення її причин, а вже потім – боротьба з конкретними виявами.

На нашу думку, однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед, правоохоронних та судових органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями.

Практика роботи правоохоронних та судових органів країн ЄС у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми.

Практичний досвід європейських держав у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформулювати уявлення про основи ефективної національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Відповідно, наразі вітчизняна влада повинна:

- розробити єдину державну політику в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;

- забезпечити ефективне функціонування спеціальних антикорупційних органів, незалежних від усіх гілок влади;

- забезпечити незалежне функціонування судової влади, за прикладом відповідних систем європейських держав [4].

Список використаної літератури:

1. Чинне антикорупційне законодавство Режим доступу: <http://dpfu.dp.ua/index.php/zapobigannya-proyavam-koruptsiji/normativna-baza/155-chinne-antikoruptsijne-zakonodavstvo>
2. Проневич О.С. Інститут спеціалізованої антикорупційної прокуратури в європейській державно-правовій традиції / О.С. Проневич // Форум права. - 2015. - № 1. — С. 261-268.
3. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції. Режим доступу: <http://stepup.press/antikor-culture/item/412-mijnarodnij-dosvid-shodo-zapobigannja-ta-protidiji-korupcii>
4. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу /Н.Задирака, Р.Кабанець // Журнал Верховної Ради України «Віче». - №10 травень 2014 р.
5. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління /О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Lapshin S..

Use of e-declaration of EU countries with the aim of improving Ukraine's legislation in the field of combating corruption

In the article, based on the analysis of the experience of E-Declaration of the European Union countries, the main directions of improvement of the legal mechanism of combating corruption in Ukraine are formulated. The main attention is paid to possible application of legal means of struggle and prevention of corruption.

Key words: corruption, implementation, European Union, E-declaration.